

ਭਾਗ 7

ਇਲਾਹੀ ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ 'ਦੂਜੇ-ਦੋਇ' (Duality) ਦੇ ਅਟੱਲ ਅਸੂਲ ਅਨੁਸਾਰ,
ਹਰ ਇਕ ਗੱਲ ਦਾ 'ਜੋੜਾ' ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਹਾ ਕਿ :

ਸੁਖ	—	ਦੁਖ
ਸਰਦੀ	—	ਗਰਮੀ
ਚੰਗਾ	—	ਮਾੜਾ
ਉੱਚ	—	ਨੀਚ
ਪੁੰਨ	—	ਪਾਪ
ਪਿਆਰ	—	ਘਿਰਨਾ
ਗੁਣ	—	ਅਉਗੁਣ
ਜੀਵਨ	—	ਮੌਤ
ਸੁਰਗ	—	ਨਰਕ
ਦਿਨ	—	ਰਾਤ
ਚਾਨਣ	—	ਹਨੇਰਾ
ਠੰਡਾ	—	ਤੱਤਾ
ਦੇਵਤੇ	—	ਦੈਤ

ਪਰਮਾਤਮਾ—ਮਾਇਆ, ਆਦਿ।

ਜਿਥੇ—ਸਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੁਆਰਾ, ਨਵੀਨ ਵਿਦਿਆ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ
ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ :—

ਸੁਖ
ਆਰਾਮ
ਭੋਗ ਵਿਲਾਸ
ਮਨੋਰੰਜਨ

L74-1

Lekh 74 Maadhvay ki-aa kehee-ai bharam ai-saa
Jaisaa maanee-ai hoi na tai-saa. Bhagat Ravidas 657
*O Lord, what can I say about such an illusion?
Things are not as they seem (to be).*

According to the fixed principle of 'Duality) everything exists in pairs
such as:

happiness	-	sorrow
coldness	-	warmth
good	-	bad
high	-	low
charity	-	sin
love	-	hate
virtue	-	vice
life	-	death
heaven	-	hell
day	-	night
light	-	darkness
cold	-	hot
deities	-	demons
Primal Being	-	materialism etc.

While on one hand, through the development of our intellect
and through modern education and science, we have reached the summit of
achievement in experiencing

pleasure and happiness
comfort
pleasures of the flesh
entertainment

L74-1

ਦਿਮਾਗੀ ਫਿਲਾਸਫੀ
 ਖਿਆਲੀ ਉਡਾਰੀਆਂ
 ਧਾਰਮਿਕ ਗਿਆਨ
 ਨਵੀਨ ਸਭਿਅਤਾ

ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਟੀਸੀ ਤਾਂਈ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ,
 ਉਥੇ—ਦੁਜੋਗੀ (Duality) ਦੇ ਅਸੂਲ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਪਰ ਲਿਖੇ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਐਨ
 ਉਲਟ,

ਉਸੇ ਮਿਕਦਾਰ ਵਿਚ ਅਤੇ ਤੀਖਣਤਾ ਨਾਲ, ਜਗਤ ਵਿਚ :—

ਦੁਖ
 ਕਲੰਸ਼
 ਈਰਖਾ
 ਦਵੈਤ
 ਵੈਰ
 ਵਿਰੋਧ
 ਫਰੋਬ
 ਖੁਦਗਰਜ਼ੀ
 ਕੁਲਝਟਾ
 ਅਸ਼ਾਂਤੀ

ਆਦਿ, ਅਉਗਣਾਂ ਦਾ ਵਰਤ-ਵਰਤਾਰਾ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

‘ਜੋ ਮੈ ਕੀਆ ਜੋ ਮੈ ਪਾਇਆ ਦੋਸੁ ਨ ਦੀਜੇ ਅਵਰ ਜਨਾਂ’ ਦੇ ਅਟੱਲ ਅਸੂਲ
 ਅਨੁਸਾਰ, ਸਾਡੇ ਖਿਆਲਾਂ, ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸਾਨੂੰ ਅਵੱਸ਼
 ਭੁਗਤਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤ੍ਰੈ-ਗੁਣੀ ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅੰਦਰ ‘ਸੁਖ ਦੇ ਨਾਲ-ਦੁਖ’
 ਇਉਂ ਚੰਬੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ‘ਚਾਨਣ ਪਿਛੇ ਹਨੇਰਾ’ ਅਤੇ ‘ਜੀਵਨ
 ਪਿਛੇ ਮੌਤ’ ।

ਇਸ ਲਈ ਜਦ ਅਸੀਂ ‘ਸੁਖ’ ਦੇ ਸਾਧਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ
 ਲੁਕੇ ਹੋਏ ‘ਦੁਖ’ ਲਈ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਜਤਨ ਬਹੁਤ ਸੁਖ ਕੇ ਕੀਏ ਦੁਖ ਕੋ ਕੀਓ ਨ ਕੋਏ ॥ (ਪੰਨਾ—1428)

L74-2

intellectual philosophy
 mental fights
 religious knowledge
 modern culture,

on the other hand, according to the principle of duality and completely
 opposed to the above mentioned elements are shortcomings like:-

pain
 affliction
 duality
 enmity
 opposition
 treachery
 selfishness
 suffering
 impatience

etc. which are increasing and prevailing in the same proportion and intensity.

According to the unchangeable principle, ‘Whatever I did, for that I
 have suffered. I blame no one else,’ we definitely have to face the
 consequences of the actions brought about by our thoughts, desires and
 deeds.

In this way in the sphere of triguni (three phased) materialistic realm,
 ‘suffering and pain are clinging to pleasure and happiness’ just as ‘darkness
 is after light’ and ‘death is after life’.

Therefore when we seek the means for pleasure and happiness we should
 also be ready to face the ‘pain and suffering’ hidden within.

*People make all sorts of efforts to find peace and pleasure, but no one tries to
 earn pain.* 1429

L74-2

ਜਨਮ ਤ ਮਰਣ ਹਰਖ ਤ ਸੋਗ ਭੋਗ ਤ ਰੋਗ ॥

ਉਚੇ ਤ ਨੀਚੇ ਨਾਨਾ ਸੁਮੁਚੇ ॥

ਰਾਜੇ ਤ ਮਾਨ ਅਭਿਮਾਨ ਤ ਹੀਨ ॥

ਪ੍ਰਵਿਰਤਿ ਮਾਰਗੇ ਵਰਤੰਤਿ ਬਿਨਾਸਨੇ ॥ (ਪੰਨਾ—1355)

ਜੇਤੇ ਰਸ ਸਰੀਰ ਕੇ ਤੇਤੇ ਲਗਹਿ ਦੁਖ ॥ (ਪੰਨਾ—1287)

ਨਾਨਕ ਬੋਲਣੁ ਝਖਣਾ ਦੁਖ ਛਡਿ ਮੰਗੀਅਹਿ ਸੁਖ ॥

ਸੁਖੁ ਦੁਖੁ ਦੁਇ ਦਰਿ ਕਪੜੇ ਪਹਿਰਹਿ ਜਾਇ ਮਨੁਖ ॥ (ਪੰਨਾ—149)

ਜਿਸ ਸੁਖ ਲਈ ਅਸੀਂ ਇਤਨੀ ਵਿਦਿਆ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਘਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਉਸੇ ਸੁਖ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿਚ ਛੁਪੇ ਹੋਏ 'ਦੁਖ' ਦਾ ਆਉਣਾ ਭੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ, ਇਹ ਮਾਇਕੀ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਸੁਖ 'ਬਿਰਫ਼ ਦੀ ਛਾਇਆ' ਜਾਂ 'ਬੱਦਲ' ਵਾਂਗ ਆਰਜ਼ੀ ਤੇ—

'ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵਾ' ਹੀ ਹੈ।

ਬਿਰਖ ਕੀ ਛਾਇਆ ਸਿਉ ਰੰਗੁ ਲਾਵੈ ॥

ਓਹ ਬਿਨਸੈ ਉਹੁ ਮਨਿ ਪਛੁਤਾਵੈ ॥ (ਪੰਨਾ—268)

ਬਾਰੂ ਭੀਤਿ ਬਨਾਈ ਰਚਿ ਪਚਿ ਰਹਿਤ ਨਹੀ ਦਿਨ ਚਾਰਿ ॥

ਤੈਸੇ ਹੀ ਇਹ ਸੁਖ ਮਾਇਆ ਕੇ ਉਰਝਿਓ ਕਹਾ ਗਵਾਰ ॥ (ਪੰਨਾ—633)

ਮੇਘ ਕੀ ਛਾਇਆ ਜੈਸੇ ਬਰਤਨਹਾਰ ॥

ਤੈਸੇ ਪਰਪੰਚੁ ਮੋਹ ਬਿਕਾਰ ॥ (ਪੰਨਾ—1145)

ਜੇਕਰ ਹਰ ਮਾਇਕੀ ਸੁਖ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਦੁਖ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਤਾਂ ਐਸੇ ਆਰਜ਼ੀ ਸੁਖ ਦੀ 'ਲਾਲਸਾ' ਭੀ—

'ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖਾ' ਹੀ ਹੈ।

ਸੁਖ ਕਉ ਮਾਗੈ ਸਭੁ ਕੋ ਦੁਖੁ ਨ ਮਾਗੈ ਕੋਇ ॥

ਸੁਖੇ ਕਉ ਦੁਖੁ ਅਗਲਾ ਮਨਮੁਖਿ ਬੁਝਿ ਨ ਹੋਇ ॥ (ਪੰਨਾ—57)

ਸੁਖੁ ਮਾਗਤ ਦੁਖੁ ਆਗਲ ਹੋਇ ॥

ਸਗਲ ਵਿਕਾਰੀ ਹਾਰੁ ਪਰੋਇ ॥ (ਪੰਨਾ—222)

1 If there is birth, then there is death. If there is pleasure, then there is pain. If there is enjoyment, then there is disease.

If there is high, then there is low. If there is small, then there is great.

If there is power, then there is pride. If there is egotistical pride, then there will be a fall.

Engrossed in worldly ways, one is ruined.

1355

2 As many as are the pleasures of the body, so many are the pains which afflict it. 1287

3 O Nanak, it is absurd to ask to be spared from pain by begging for comfort.

Pleasure and pain are the two garments given, to be worn in the Court of the Lord. 149

That comfort for which we study so much knowledge and science and put in so much effort, behind that comfort the coming of the pain hidden within it is inevitable.

In other words this materialistic and mental comfort and happiness is temporary like the 'shadow of the tree' or the 'cloud' and is indeed —

'An Illusion'.

4 People fall in love with the shade of the tree, and when it passes away, they feel regret in their minds. 268

5 Like a wall of sand, built up and plastered with great care, which does not last even a few days, just so are the pleasures of Maya. Why are you entangled in them, you ignorant fool? 633

6 The shade from a cloud is transitory, like the worldly paraphernalia of attachment and corruption. 1145

If there is pain and suffering after every materialistic pleasure and happiness then the 'desire' of such temporary comfort is also a —

'An illusion or doubt fallacy'.

7 Everyone begs for happiness; no one asks for suffering. But in the wake of happiness, there comes great suffering. The self-willed manmukhs do not understand this. 57

8 People beg for peace, but they receive severe pain. They are all weaving a wreath of corruption. 222

ਸੁਖ ਮਾਂਗਤ ਦੁਖੁ ਆਗੇ ਆਵੈ ॥

ਸੌ ਸੁਖ ਹਮਹੁ ਨ ਮਾਗਿਆ ਭਾਵੈ ॥

(ਪੰਨਾ—330)

ਤ੍ਰੈ-ਗੁਣੀ ਮਾਇਕੀ ਸਰੀਰਕ, ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗੀ 'ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ' ਨੂੰ ਸੁਖ ਦਾ 'ਸਾਧਨ' ਸਮਝਣਾ ਭੀ ਸਾਡਾ—

'ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖਾ' ਹੀ ਹੈ ।

ਜੇਕਰ ਸਾਡੀਆਂ ਸਰੀਰਕ, ਦਿਮਾਗੀ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਦੀਵੀ ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਸਾਡੀਆਂ :—

- ਉੱਚੀਆਂ ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ
- ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਗਿਆਨ
- ਤੀਖਣ ਬੁਧੀ
- ਨਵੀਨ ਸਭਿਅਤਾ

ਨਾਲ ਹੁਣ ਤਾਂਈ ਸਮੁੱਚਾ ਸੰਸਾਰ—ਦੇਵੀ 'ਸੁਰਗ' ਬਣਿਆ ਹੁੰਦਾ, ਜਿਥੇ 'ਦੁਖ-ਕਲੇਸ਼' ਉੱਕਾ ਹੀ ਨਾ ਰਹਿੰਦਾ ।

ਪਰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਜ਼ਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰ ਦਸੀਆਂ ਬੇਅੰਤ ਦਿਮਾਗੀ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਸਾਧਨਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸਮੁੱਚੀ 'ਇਨਸਾਨੀਅਤ' ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਨਿੱਘਰਦੀ ਅਤੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਮਾਨਸਿਕ 'ਅਉਗਣ', ਘਟਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਵਧਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ—

- ਵੈਰ
- ਵਿਰੋਧ
- ਈਰਖਾ
- ਰਿਸ਼ਵਤ
- ਬੇਦੀਮਾਨੀ
- ਧੋਖੇਬਾਜੀ
- ਸਾੜਾ
- ਕੁਲਝਣਾ
- ਨਿੰਦਾ

L74-4

*People beg for pleasure, but pain comes instead.
I would rather not beg for that pleasure.*

330

To regard the triguni (three phased) materialistic physical, mental and intellectual 'successes' as the 'means' of achieving pleasure and comfort is also our

'doubt-fallacy'

If with our physical, intellectual and mental achievements we had been able to achieve eternal and true comfort, then with our

- high educational success
- modern science
- sharp intellect
- new culture

the whole world by now would have become 'divine-haven' where 'suffering-affliction' would not have remained any more.

But it is clearly evident that despite the many above mentioned intellectual and mental disciplines and achievements, humanity as a whole is sinking and suffering day by day and mental 'demerits' instead of decreasing are on the increase as a result of which:-

- enmity
- opposition
- jealousy
- corruption
- dishonesty
- cheating
- envy
- suffering
- slander

L74-4

ਚੁਗਲੀ
 ਝੂਠ
 ਫਰੋਬ
 ਖੁਦਗਰਜੀ
 ਦੁਖ
 ਕਲੇਸ਼
 ਅਸ਼ਾਂਤੀ
 ਡਰ
 ਚਿੰਤਾ
 ਦਵੈਤ
 ਬਦਲੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ
 ਤਅੱਸੁਬ
 ਜੁਲਮ
 ਲੜਾਈ
 ਝਗੜੇ
 ਧੜੇ ਬਾਜੀ
 ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਘਾਤ
 ਖੱਹਾ-ਖਾਰੀ
 ਕਾਮ
 ਕ੍ਰੋਧ
 ਲੋਭ
 ਮੰਹ
 ਅਹੰਕਾਰ
 ਤਿਸ਼ਨਾ
 ਮੈਂ-ਮੈਰੀ

ਆਦਿ, ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਅਤੇ ਵਰਤ-ਵਰਤਾਰਾ 'ਜੋਰਾਂ' ਤੇ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੈ।
 ਸਾਡੀ ਸਰੀਰਕ 'ਸਿਹਤ' ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ 'ਕੁਸ਼ਲਤਾ' ਦਾ ਭੀ ਏਹੋ ਹਾਲ ਹੈ।

ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਸਾਡੀ ਚਕਿਤਸਾ ਵਿਗਿਆਨ (medical science) ਦਾ
 ਵਿਕਾਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਰੀਰਕ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਵੀ ਵੱਧ

L74-5

tale carrying
 falsehood
 treachery
 suffering
 affliction
 irritation
 fear
 anxiety
 duality
 retaliation
 religious bias
 tyranny
 fights
 quarrels
 factionalism
 betrayal
 extortion
 passion
 anger
 greed
 attachment
 egotism
 avarice
 me-mine-ness etc.

are prevailing and flourishing vigorously in the world.

Such is also the condition of our physical 'healthy' and mental 'happiness'.

Just as the progress of medical services is taking place, so also physical illnesses are increasing and side by side

L74-5

ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਾਨਸਿਕ ਬੀਮਾਰੀਆਂ (Mental diseases) ਦਾ ਵੀ ਵਾਧਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ :—

- ਬਲੱਡ ਪਰੈਸ਼ਰ (blood pressure)
- ਮਾਨਸਿਕ ਤਨਾਓ (nervous tension)
- ਨਸਾਂ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ (neurasthenia)
- ਦਿਮਾਗੀ ਦੌਰਾ (hysteria)
- ਮਿਰਗੀ (epilepsy)
- ਨਸਾਂ ਦੇ ਰੋਗ (nervous ailments)
- ਪਾਗਲ ਪਣ (insanity)

ਆਦਿ, ਅਤੇ ਮੌਹਲਕ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਵੀ ਵੱਧ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

“ਮਰਜ਼ ਬੜ੍ਹਤੀ ਗਈ ਜੂੰ ਜੂੰ ਦਵਾ ਕੀ”

ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵਿਦਿਆ ਅਥਵਾ ਵਿਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨੀ ਯਾ ਵਿਗਿਆਨਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਤੋਂ ਲਾਹਾ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ-ਪਰ ਨਿਰੀਆਂ ਪੁਰੀਆਂ ਦਿਮਾਗੀ, ਵਿਦਿਅਕ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸਦੀਵੀ ਸੁਖ ਦਾ ਨਿਰੋਲ ਤੇ ਕੇਵਲ ਸਾਧਨ ਸਮਝ ਕੇ ਇਸੇ ਵਿਚ ਹੀ ਗਲਤਾਨ ਅਤੇ ਮਸਤ ਰਹਿਣਾ ਸਾਡੀ ਵਡੀ ‘ਭੁਲ’ ਹੈ ਅਤੇ—

‘ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖਾ’ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸੱਚੇ-ਸੱਚੇ, ਸਦੀਵੀ, ਅਟੱਲ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਇਕੋ-ਇਕ ਸਾਧਨ-ਕੇਵਲ ਆਤਮਿਕ ‘ਤਤ-ਗਿਆਨ’ ਅਥਵਾ ‘ਨਾਮ’ ਅਥਵਾ ‘ਪ੍ਰਭੂ ਸ਼ਰਣ’ ਹੀ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ :—

ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਨਿਧਿ ਚਰਣ ਹਰਿ ਭਉਜਲੁ ਬਿਖਮੁ ਤਰੇ ॥ (ਪੰਨਾ 136)

ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਕਾ ਦਾਤਾ ਸਤਿਗੁਰ ਤਾ ਕੀ ਸਰਨੀ ਪਾਈਐ ॥ (ਪੰਨਾ-630)

ਜਉ ਸੁਖ ਕਉ ਚਾਹੈ ਸਦਾ ਸਰਨਿ ਰਾਮ ਕੀ ਲੇਹਿ ॥ (ਪੰਨਾ-1427)

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਰਣਿ ਸਗਲ ਭੈ ਲਾਏ

ਦੁਖ ਬਿਨਸੈ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ (ਪੰਨਾ-615)

ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ਸਰਬ ਫਲ ਪਾਵੈ ਸੋ ਜਨੁ ਸੁਖੀਆ ਹੂਆ ॥ (ਪੰਨਾ-407)

ਸਰਬ ਖੇਮ ਕਲਿਆਣ ਨਿਧਿ ਰਾਮਨਾਮੁ ਜਪਿ ਸਾਰੁ ॥ (ਪੰਨਾ-297)

L74-6

mental diseases are also on the rise. For this reason

- blood pressure
- nervous tension
- neurasthenia
- hysteria
- epilepsy
- nervous ailments
- insanity

etc. and other fatal diseases are increasing too.

(The rise in) diseases kept pace with the increase in the treatment facilities.

However, this does not mean that we should not acquire education or pursue study schemes or that we should not benefit from scientific discoveries- but to regard mere intellectual and scientific successes purely as only means of eternal comfort and to be absorbed and remain intoxicated in them is our big ‘mistake’ and –

‘doubt-fallacy’.

According to Gurbani, for the acquisition of true-pure, eternal, permanent comfort, the one and only method advocated is- spiritual ‘essence-knowledge’ or ‘Naam’ or ‘God’s protection’.

- 1 *The Lord's Feet are the Treasure of all peace and comfort for them; they cross over the terrifying and treacherous world-ocean.* 136
- 2 *The True Guru is the Giver of all peace and comfort - seek His Sanctuary.* 630
- 3 *If you yearn for eternal peace, then seek the Sanctuary of the Lord.* 1427
- 4 *In God's Sanctuary, all fears depart, suffering disappears, and peace is obtained.* 615
- 5 *One who meditates on the Naam, the Name of the Lord, obtains all rewards. That person becomes happy.* 407
- 6 *that the treasure of all joy and comfort is found in sublime meditation on the Lord's Name.* 297

L74-6

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ—ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਆਉਣ ਤੇ 'ਹਨੇਰ' ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਉਪਜੇ ਸਾਰੇ 'ਦੁਖ-ਕਲੇਸ਼', 'ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖੇ' ਆਪੇ ਛਾਈ-ਮਾਈ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ—ਕਢਣ ਦੀ ਖੋਚਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ।

ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ—ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ 'ਆਤਮ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਅਥਵਾ 'ਨਾਮ' ਉਦੇ ਹੋਣ ਤੇ ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਮਾਨਸਿਕ 'ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖੇ' ਆਪੂੰ—ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ 'ਉਡ-ਪੁਡ' ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪਰ ਸਾਡੀ ਤੀਖਣ ਬੁਧੀ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਚਮਤਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਚੁੰਧਿਆਇਆ ਹੋਇਆ 'ਮਨ', ਇਹਨਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਯਾ ਓਪਰੇ ਜਿਹੇ ਮਨ ਨਾਲ ਹੀ 'ਹਾਮੀ' ਭਰ ਛੱਡਦਾ ਹੈ, ਯਾ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ 'ਮਚਲਾ' ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੀ ਇਹ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੀ ਮਾਨਸਿਕ 'ਭਰਮਗੜ੍ਹ' ਦੇ ਅੰਧਕਾਰ ਦਾ—

'ਭਰਮ ਭੁਲੇਖਾ' ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਤਮਿਕ 'ਭੱਤ-ਗਿਆਨ' ਅਥਵਾ 'ਨਾਮ' ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ ਤ੍ਰੈ-ਗੁਣੀ ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਦੇ 'ਹਉ-ਧਾਰੀ'—

ਖਿਆਲ
ਸੋਚਣੀ
ਰੀਝਾਂ
ਚਾਓ
ਨਿਸਚੇ
ਸ਼ਰਧਾ
ਭਾਵਨੀ
ਮੋਹ
ਪ੍ਰੀਤ
ਪਿਆਰ
ਵਰਤਾਵਾਂ
ਵਿਦਿਆ
ਵਿਗਿਆਨ

Just as – with the coming of sunlight, 'darkness' and all 'suffering-afflictions', 'doubt-fallacies' arising from it disappear by themselves – without any effort to get rid of them,

In the same way – with the emergence of 'spiritual-illumination' or 'Naam' in our mind, all our mental 'doubt-fallacies' vanish automatically by themselves.

But our sharp intellect and our 'mind' blinded with the scientific miracles, is not prepared to acknowledge the true-pure teachings of Gurbani, or is prepared to accept them half-heartedly, or is 'feigning ignorance'.

This condition of ignorance of the mind is indeed the

doubt-fallacy'

of the darkness of the mental 'fortress of doubt'.

Thus without the spiritual 'essence-knowledge' or 'Naam' the ego-ridden' –

thoughts
thinking
fondness
eagerness
faiths
trust
desire
attachment
love
affection
behaviour
education
science

ਕਰਮ
ਧਰਮ
ਕ੍ਰਿਆ
ਪ੍ਰਚਾਰ
ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ
ਵਡਪੁਣਾ
ਜੀਵਨ,
ਜੀਵਨ-ਸੇਧ
ਜੰਮਣ
ਮਰਣ

ਆਦਿ, ਸਭ ਕੁਝ, 'ਬਿਰਛ ਦੀ ਛਾਇਆ' ਵਾਂਗ—

ਆਰਜ਼ੀ
ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ
ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਮੁੱਢ
ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਅੰਧ ਗੁਬਾਰ
ਨਰਕ ਘੋਰ ਕਾ ਦੁਆਰਾ, ਅਤੇ

ਮਾਨਸਿਕ 'ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵਾ' ਹੀ ਹੈ ।

ਸਾਧੋ ਇਹੁ ਜਗੁ ਭਰਮ ਭੁਲਾਨਾ ॥

ਰਾਮਨਾਮ ਕਾ ਸਿਮਰਨੁ ਛੋਡਿਆ ਮਾਇਆ ਹਾਥਿ ਬਿਕਾਨਾ ॥ ਪੰਨਾ—684)

ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਤਨੇ—

ਧਰਮਾਂ
ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ
ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ
ਨਵੀਨ ਵਿਦਿਆ
ਵਿਗਿਆਨਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ

ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਾਨੂੰ ਅਜੇ ਤਾਂਈਂ ਇਸ ਵਡੇ 'ਭਰਮ-ਗੜ੍ਹ' ਦੇ ਅੰਧ ਗੁਬਾਰ ਦੇ
'ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖਿਆਂ' ਦਾ—

L74-8

rituals
religion
action
preaching
achievements
greatness
life
life-direction
birth
death etc.

of the *triguni* (three phases) materialistic realm are all like the shadow of the tree —

temporary
the cause of suffering
the source of affliction
the pitch darkness of ignorance
the doorway of terrible hell and

is indeed a mental 'doubt-fallacy'.

O Holy people, this world is deluded by doubt.

It has forsaken the meditative remembrance of the Lord's Name, and sold itself out to Maya. 684

The surprising thing is that despite so many

religions
religious books
religious preaching
modern education
scientific achievements

up to now

L74-8

ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾ
 ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਆਇਆ
 ਨਿਸਚਾ ਨਹੀਂ ਆਇਆ
 ਅਨਜਾਣ ਹਾਂ
 ਬੇਪ੍ਰਵਾਹ ਹਾਂ ਯਾ
 ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਮਚਲੇ ਹੋਏ ਹਾਂ !

ਅਸੀਂ ਵਿਦਿਆ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਅਤੇ ਖੋਜ ਕਰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ
 ਆਪਣੇ ਮਾਇਕੀ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਲਾਭ ਠੰਡਾ ਹੈ,
 ਪਰ ਨਿਰੀਆਂ-ਪੁਰੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਦਿਮਾਗੀ—

ਵਿਦਿਅਕ ਪੜ੍ਹਾਈਆਂ
 ਵਿਗਿਆਨਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ
 ਸਿਆਣਪਾਂ
 ਚਤੁਰਾਈਆਂ
 ਸਰੀਰਕ ਸੁਖ
 ਮਾਨਸਿਕ ਐਸ਼
 ਧਾਰਮਿਕ ਗਿਆਨ
 ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ
 ਦਿਮਾਗੀ-ਫਿਲੋਸੋਫੀਆਂ
 ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਕਾਮਯਾਬੀਆਂ
 ਨਵੀਨ ਸਭਿਅਤਾ

ਨੂੰ ਹੀ 'ਜੀਵਨ-ਅਧਾਰ' ਅਤੇ 'ਜੀਵਨ-ਮਨੋਰਥ' ਸਮਝ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ
 ਹੀ 'ਕ੍ਰਮੇ ਰਹਿਣਾ' ਹੀ ਸਾਡਾ ਮਾਨਸਿਕ—

'ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵਾ' ਹੈ ।

ਚਤੁਰਾਈ ਸਿਆਣਪਾ ਕਿਤੇ ਕਾਮਿ ਨ ਆਈਐ ॥ (ਪੰਨਾ—396)
 ਕਥਨੀ ਕਹਿ ਭਰਮੁ ਨ ਜਾਈ ॥
 ਸਭ ਕਥਿ ਕਥਿ ਰਹੀ ਲੁਕਾਈ ॥ (ਪੰਨਾ—655)
 ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਸਭੁ ਕੋਈ ਰਵੈ ॥
 ਬਾਂਧਨਿ ਬਾਂਧਿਆ ਸਭੁ ਜਗੁ ਭਵੈ ॥ (ਪੰਨਾ—728)

L74-9

we do not know
 we do not understand
 we do not believe
 we are ignorant
 we are indifferent
 we are knowingly feigning ignorance

of the 'doubt-fallacies' of the pitch darkness of this great 'fort of illusion'.

We have to acquire education and scientific knowledge and conduct
 research and while living materialistic lives we should benefit from them but
 merely to regard these intellectual:-

educational studies
 scientific achievements
 cleverness
 cunningness
 physical comforts
 mental pleasures
 religious knowledge
 quarrels-arguments
 intellectual philosophies
 successes of life
 modern culture

as the only 'life-support' and the 'aim of life' and to remain completely
 engrossed in them is indeed aour mental –

'doubt-fallacy'.

- 1 *Cunning and cleverness are of no use.* 396
- 2 *By preaching sermons, one's doubt is not dispelled.
 Everyone is tired of preaching and teaching.* 655
- 3 *Everyone speaks of wisdom and meditation;
 but bound in bondage, the whole world is wandering around in confusion.* 728

L74-9

ਗਿਆਨੁ ਗਿਆਨੁ ਕਥੇ ਸਭੁ ਕੋਈ ॥
ਕਥਿ ਕਥਿ ਬਾਦੁ ਕਰੇ ਦੁਖੁ ਹੋਈ ॥ (ਪੰਨਾ—831)

ਮਨਮੁਖ ਗਿਆਨੁ ਕਥੇ ਨ ਹੋਈ ॥
ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਆਵੇ ਠਉਰ ਨ ਕੋਈ ॥ (ਪੰਨਾ—1051)

ਵਿਣੁ ਗੁਰ ਸਬਦ ਗਿਆਨੁ ਹੀ ਫਿਕਾ ਆਲਾਉ । (ਵਾ.ਭਾ.ਗੁ. 27/17)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਇਕੀ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਗਲਤਾਨ ਹੋ ਕੇ
ਆਤਮਿਕ 'ਜੀਵਨ ਸੇਧ' ਨੂੰ 'ਭੁਲਣਾ' ਹੀ ਸਾਡਾ—

'ਭਰਮ ਭੁਲੇਖਾ' ਹੈ ।

ਕਾਮਣਿ ਪਿਰਹੁ ਭੁਲੀ ਜੀਉ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਪਿਆਰੇ ॥
ਝੂਠੀ ਝੂਠਿ ਲਗੀ ਜੀਉ ਕੂੜਿ ਮੁਠੀ ਕੂੜਿਆਰੇ ॥ (ਪੰਨਾ—224)

ਰਾਜ ਰੰਗ ਮਾਇਆ ਬਿਸਥਾਰ ॥ ਇਨ ਤੇ ਕਹਹੁ ਕਵਨ ਛੁਟਕਾਰ ॥
ਅਸੁ ਹਸਤੀ ਰਥ ਅਸਵਾਰੀ ॥ ਝੂਠਾ ਡੰਫੁ ਝੂਠੁ ਪਾਸਾਰੀ ॥
ਜਿਨਿ ਦੀਏ ਤਿਸੁ ਬੁਝੇ ਨ ਬਿਗਾਨਾ ॥
ਨਾਮੁ ਬਿਸਾਰਿ ਨਾਨਕ ਪਛੁਤਾਨਾ ॥ (ਪੰਨਾ—288)

ਆਸਾ ਭਰਮ ਬਿਕਾਰ ਮੋਹ ਇਨ ਮਹਿ ਲੋਭਾਨਾ ॥
ਝੂਠੁ ਸਮਗ੍ਰੀ ਮਨਿ ਵਸੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਨ ਜਾਨਾ ॥ (ਪੰਨਾ—315)

ਜਿਥੇ ਅਸੀਂ ਮਾਇਕੀ ਵਿਦਿਆ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਉਸ
ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਅਤੇ ਸੱਚੇ 'ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ' ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ
ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਆਤਮਿਕ 'ਜੀਵਨ-ਸੇਧ' ਲਈ ਉੱਦਮ ਭੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ।

ਅਕਲਿ ਏਹ ਨ ਆਖੀਐ ਅਕਲਿ ਗਵਾਈਐ ਬਾਦਿ ॥
ਅਕਲੀ ਸਾਹਿਬੁ ਸੇਵੀਐ ਅਕਲੀ ਪਾਈਐ ਮਾਨੁ ॥
ਅਕਲੀ ਪੜਿ ਕੇ ਬੁਝੀਐ ਅਕਲੀ ਕੀਚੇ ਦਾਨੁ ॥
ਨਾਨਕੁ ਆਖੇ ਰਾਹੁ ਏਹੁ ਹੋਰਿ ਗਲਾ ਸੈਤਾਨੁ ॥ (ਪੰਨਾ—1245)

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਦਿਮਾਗੀ 'ਅਕਲ' ਰਬ ਨੇ
ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਨਿਰੋ-ਪੁਰੇ ਮਾਇਕੀ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਪੜ੍ਹਾਈਆਂ ਅਤੇ
ਫਿਲਾਸਫੀਆਂ ਦੇ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਜ਼ਾਇਆ ਨਹੀਂ

1 Everyone talks about spiritual wisdom and spiritual knowledge.
Talking, talking, they argue, and suffer. 831

2 The self-willed manmukh speaks of spiritual wisdom, but does not understand.
Again and again, he comes into the world, but he finds no place of rest. 1051

3 Without the knowledge of the Guru's Word all other knowledge is a cry in vain.
VBG 27/17-2

In this way having become absorbed in materialistic and mental achievements
and 'forgetting the' the spiritual 'life-direction' is indeed our

'doubt-fallacy'.

4 The soul-bride has forgotten her Husband Lord, because of love and emotional
attachment to Maya.
The false bride is attached to falsehood; the insincere one is cheated by
insincerity. 244

5 Power, pleasure, and the vast expanse of Maya
- who has ever escaped from these?
Horses, elephants, chariots and pageantry
- false shows and false displays.
The fool does not acknowledge the One who gave this;
forgetting the Naam, O Nanak, he will repent in the end. 288

6 Hope, doubt, corruption and emotional attachment - in these, he is engrossed.
The false material world abides in his mind, and he does not understand the
Supreme Lord God. 315

While acquiring materialistic education and scientific knowledge, we have to
remember our real and true 'life-aim' and endeavour to attain 'spiritual-direction'.

7 Wisdom which leads to arguments is not called wisdom.
Wisdom leads us to serve our Lord and Master; through wisdom, honor is
obtained.
Wisdom does not come by reading textbooks; wisdom inspires us to give in
charity.
Says Nanak, this is the Path; other things lead to Satan. 1245

The above lines mean that the intellectual wisdom which God has given us
should not be wasted merely in arguments and achievements of materialistic and
mental studies and philosophies

ਕਰਨੀ, ਬਲਕਿ ਇਸੇ 'ਅਕਲ' ਨਾਲ ਆਪਣੇ 'ਸਾਹਿਬ' ਅਥਵਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ 'ਮਾਣ' ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਖਸ਼ੀ ਹੋਈ 'ਅਕਲ' ਨਾਲ 'ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ' ਨੂੰ ਬੁਝਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਤਮਿਕ ਗਿਆਨ ਅਥਵਾ 'ਨਾਮ' ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਤਨ-ਮਨ-ਧਨ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਕੇ, ਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਰੁਸ਼ਨਾਈ ਹੋਈ 'ਅਕਲ' ਅਥਵਾ 'ਬਿਬੇਕ ਬੁਧ' ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਆਤਮਿਕ 'ਤਤ-ਗਿਆਨ' ਦਾ 'ਦਾਨ' ਕਰਨਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਸਾਫ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਪਰਮਾਰਥ' ਅਥਵਾ 'ਆਤਮਿਕ ਪੰਥ' ਦਾ ਇਹੋ ਇਕੋ-ਇਕ 'ਸਾਧਨ' ਹੈ।

'ਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਅਥਵਾ 'ਨਾਮ' ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ ਨਿਰੀਆਂ-ਪੁਰੀਆਂ ਪਦਾਰਥਿਕ, ਵਿਦਿਅਕ, ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪੜ੍ਹਾਈਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਮਾਇਕੀ 'ਸ਼ੈਤਾਨ' ਹੀ ਹਨ, ਜੋ ਸਾਨੂੰ 'ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ' ਤੋਂ ਦੁਰੇਡੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਦੂਜੇ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਦੋ ਪੱਖ ਹਨ :—

1.—'ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ' ਨੂੰ 'ਭੁਲਾ ਕੇ' ਯਾ ਬੇ-ਪ੍ਰਵਾਹ ਅਥਵਾ ਮਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ—ਨਿਰੇ-ਪੁਰੇ ਮਾਇਕੀ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਹੋਣਾ।

ਮਨਮੁਖ ਉਧਾ ਕਉਲੁ ਹੈ ਨਾ ਤਿਸੁ ਭਗਤਿ ਨ ਨਾਉ ॥

ਸਕਤੀ ਅੰਦਰਿ ਵਰਤਦਾ ਕੂੜੁ ਤਿਸ ਕਾ ਹੈ ਉਪਾਉ ॥ (ਪੰਨਾ—511)

ਭਰਣ ਪੋਖਣ ਸੰਗਿ ਅਉਧ ਬਿਹਾਣੀ ॥

ਜੇ ਜਗਦੀਸ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹੀ ਜਾਣੀ ॥ (ਪੰਨਾ—743)

ਧ੍ਰਿਗੁ ਏਹ ਆਸਾ ਦੂਜੇ ਭਾਵ ਕੀ ਜੋ ਮੋਹਿ ਮਾਇਆ ਚਿਤੁ ਲਾਏ ॥

ਹਰਿ ਸੁਖੁ ਪਲੁਰਿ ਤਿਆਗਿਆ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਦੁਖੁ ਪਾਏ ॥

ਮਨਮੁਖ ਅਗਿਆਨੀ ਅੰਧੁਲੇ

ਜਨਮਿ ਮਰਹਿ ਫਿਰਿ ਆਵੇ ਜਾਏ ॥ (ਪੰਨਾ—850)

ਇਸ ਜਗ ਮਹਿ ਮੋਹੁ ਹੈ ਪਾਸਾਰਾ ॥

ਮਨਮੁਖ ਅਗਿਆਨੀ ਅੰਧੁ ਅੰਧਾਰਾ ॥

ਧੰਧੈ ਧਾਵਤੁ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ

ਬਿਨ ਨਾਵੈ ਦੁਖ ਪਾਇਆ ॥ (ਪੰਨਾ—1067)

but this 'wisdom should be used to remember our "lord" or the Supreme Being and gain honour in this court. In this way with the gifted 'wisdom', we have to discover 'divine knowledge and in the illumination of spiritual knowledge or 'Naam', we have to surrender our body-mind-wealth to the Guru and through the 'wisdom' illuminated with spiritual light or the discriminating intellect, we have to give the 'gift' of spiritual 'essence-knowledge' (to others). Guru Baba Ji has clearly told that this is the one and only 'means' of engaging in 'religious pursuit' or 'spiritual path'.

Without 'spiritual illumination' or 'Naam', materialistic, educational, scientific and social studies and achievements are just materialistic 'satans' which take us far away from our 'spiritual life aim'.

In other words there are two aspects of our lives:-

1 Forgetting or becoming indifferent or self-willed towards 'spiritual life' - and becoming completely engrossed in materialistic pursuits

1 *The self-willed manmukh is like the inverted lotus; he has neither devotional worship, nor the Lord's Name. He remains engrossed in material wealth, and his efforts are false.* 511

2 *Feeding and pampering your body, your life is passing away, but you do not experience the state of victory of the Lord of the Universe.* 743

3 *Cursed are the hopes in the love of duality; they tie the consciousness to love and attachment to Maya. One who forsakes the peace of the Lord in exchange for straw, and forgets the Naam, suffers in pain. The ignorant self-willed manmukhs are blind. They are born, only to die again, and continue coming and going.* 850

4 *In this world, emotional attachment is spread all over. The ignorant, self-willed manmukh is immersed in utter darkness. Chasing after worldly affairs, he wastes away his life in vain; without the Name, he suffers in pain.* 1067

ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਬਹੁ ਚਿਤਵਦੇ ਬਹੁ ਆਸਾ ਲੋਭੁ ਵਿਕਾਰ ॥

ਮਨਮੁਖਿ ਅਸਥਿਰੁ ਨਾ ਥੀਐ

ਮਰਿ ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਖਿਨ ਵਾਰ ॥ (ਪੰਨਾ—1417)

2.— ਮਾਇਕੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਅਤੇ ਖੋਜ ਕਰਨੀ ।

ਨਾਮਾ ਕਹੈ ਤਿਲੋਚਨਾ ਮੁਖ ਤੇ ਰਾਮੁ ਸੰਮੁਲਿ ॥

ਹਾਥ ਪਾਉ ਕਰਿ ਕਾਮੁ ਸਭੁ ਚੀਤੁ ਨਿਰੰਜਨ ਨਾਲਿ ॥ (ਪੰਨਾ—1376)

ਮੁਖ ਕੀ ਬਾਤ ਸਗਲ ਸਿਉ ਕਰਤਾ ॥

ਜੀਆ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪੁਨਾ ਧਰਤਾ ॥ (ਪੰਨਾ—384)

ਕਬ ਕੋ ਭਾਲੈ ਘੁੰਘਰੂ ਤਾਲਾ ਕਬ ਕੋ ਬਜਾਵੈ ਰਬਾਬੁ ॥

ਆਵਤ ਜਾਤ ਬਾਰ ਖਿਨੁ ਲਾਗੈ

ਹਉ ਤਬ ਲਗੁ ਸਮਾਰਉ ਨਾਮੁ ॥ (ਪੰਨਾ—368)

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਬਸਹਿ ਸੁਖ ਮੰਦਰਿ ॥

ਤਿਸਹਿ ਧਿਆਇ ਸਦਾ ਮਨ ਅੰਦਰਿ ॥

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਗ੍ਰਿਹੁ ਸੰਗਿ ਸੁਖ ਬਸਨਾ ॥

ਆਠ ਪਹਰ ਸਿਮਰਹੁ ਤਿਸੁ ਰਸਨਾ ॥

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਰੰਗ ਰਸ ਭੋਗੁ ॥

ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਧਿਆਈਐ ਧਿਆਵਨ ਜੋਗੁ ॥ (ਪੰਨਾ—269)

ਪਹਿਲੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਅਸੀਂ 'ਮਨਮੁਖ' ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਹੋ ਕੇ ਦੁਖ-ਸੁਖ ਭੋਗਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਵਾਗਵਨ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਸਾਡੇ 'ਹਾਥੇ' ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਮੁਕਦੇ ।

ਤੁਧੁ ਭੁਲੇ ਸਿ ਜਮਿ ਜਮਿ ਮਰਦੇ

ਤਿਨ ਕਦੇ ਨ ਚੁਕਨਿ ਹਾਵੇ ॥ (ਪੰਨਾ—961)

ਜਮਿ ਜਮਿ ਮਰੇ ਮਰੇ ਫਿਰ ਜੰਮੇ ॥

ਬਹੁਤੁ ਸਜਾਇ ਪਇਆ ਦੇਸਿ ਲੰਮੇ ॥

ਜਿਨਿ ਕੀਤਾ ਤਿਸੈ ਨ ਜਾਣੀ ਅੰਧਾ

ਤਾ ਦੁਖੁ ਸਹੈ ਪਰਾਣੀਆ ॥ (ਪੰਨਾ—1020)

L74-12

1 Mortals give great thought to Maya and emotional attachment; they harbor great hopes, in greed and corruption. The self-willed manmukhs do not become steady and stable; they die and are gone in an instant. 1417

2 Conducting studies and research of spiritual life while living a materialistic life.

2 Naam Dayv answers, O Trilochan, chant the Lord's Name with your mouth. With your hands and feet, do all your work, but let your consciousness remain with the Immaculate Lord. 1376

3 By word of mouth, I talk with everyone; but I keep God clasped to my heart. 384

4 How long must one search for angle bells and cymbals, and how long must one play the guitar? In the brief instant between coming and going, I meditate on the Naam, the Name of the Lord. 368

5 By His Grace, you dwell in the palace of peace; meditate forever on Him within your mind. By His Grace, you abide with your family in peace; keep His remembrance upon your tongue, twenty-four hours a day. By His Grace, you enjoy tastes and pleasures; O Nanak, meditate forever on the One, who is worthy of meditation. 269

In the first situation we become 'self-willed' and engrossed in materialism, we experience suffering cum pleasure and becoming involved in transmigration, our 'grief' of separation never ends.

6 Those who forget You are born only to die and be reincarnated again; their sufferings will never end. 961

7 You shall be born and born again, and die and die again, only to be reincarnated again. You shall suffer terrible punishment, on your way to the land beyond. The mortal does not know the One who created him; he is blind, and so he shall suffer. 1020

L74-12

ਦੂਜੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ 'ਜੀਵ' ਆਪਣੇ ਕਰਤੇ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਮਾਇਕੀ ਦਾਡਾਂ ਮਾਣਦਾ ਹੋਇਆ ਭੀ, ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਸਤ ਅਥਵਾ ਖੱਚਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਆਖਣੇ 'ਦਾਤੇ' ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਭੀ ਯਾਦ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਗੁਰਮੁਖ :—

'ਇਹ ਲੋਕ ਸੁਖੀਏ ਪਰਲੋਕ ਸੁਹੇਲੇ ॥
ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਹਿ ਮੇਲੇ ॥' (ਪੰਨਾ—293)

ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰਮੁਖਾ ਕੇ ਮੁਖ ਉਜਲੇ ਗੁਰਸਬਦੀ ਬੀਚਾਰਿ ॥
ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਏ ਜਪਿ ਜਪਿ ਰਿਦੈ ਮੁਰਾਰਿ ॥ (ਪੰਨਾ—30)
ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਦੁਇ ਲੇਹੁ ਸਵਾਰਿ ॥
ਰਾਮਨਾਮੁ ਅੰਤਰਿ ਉਰਿਧਾਰਿ ॥ (ਪੰਨਾ—293)
ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਮੁਖੁ ਉਜਲਾ ਨਹ ਪੋਹੈ ਤਿਸੁ ਮਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ—300)
ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਰਾਮਨਾਮਿ ਸੁਹੇਲੇ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਰਣੀ ਸਾਰੀ ॥ (ਪੰਨਾ—443)

ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਭੇਟਿਐ ਪੂਰੀ ਹੋਵੈ ਜੁਗਤਿ ॥
ਹਸੰਦਿਆਂ ਖੇਲੰਦਿਆਂ ਪੈਨੰਦਿਆਂ ਖਾਵੰਦਿਆਂ
ਵਿਚੇ ਹੋਵੈ ਮੁਕਤਿ ॥ (ਪੰਨਾ—522)

ਰਾਮ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਉ ॥
ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਹੋਹਿ ਦੋਵੈ ਸੁਹੇਲੇ
ਅਚਰਜ ਪੁਰਖੁ ਧਿਆਉ ॥ (ਪੰਨਾ—895)

ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨੁਕਤਾ 'ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਤੀ' ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਅਥਵਾ 'ਸਿਮਰਨ' ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਜੇ ਅਸੀਂ 'ਦਾਤੇ' ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਉਸਦੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਨੂੰ ਮਾਣਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ—

1. ਇਕ ਪਾਸੇ 'ਮਾਇਕੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸੁਖ' ਅਤੇ
2. ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ 'ਤਤ-ਗਿਆਨ' ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਥਵਾ 'ਨਾਮ' ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਹਾਂ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਦੋਹਾਂ ਹਥਾਂ ਵਿਚ 'ਲੱਛੂ' ਹੁੰਦੇ ਹਨ !

In the second situation, man while enjoying the materialistic gifts given by his creator does not become absorbed and engrossed in them and he remembers his Giver, the Timeless Being. In this way such guru-orientated beings acquire the state of:-

- 1 *They are at ease in this world and the next
Nanak, the Lord God unites them with Himself* 293
- 2 *Radiant and bright are the faces of the Gurmukhs; they are honored in the Court of the Lord.
Servant Nanak is forever a sacrifice to those who walk in harmony with the Will of the True Guru.* 30
- 3 *Embellish both this world and the next;
enshrine the Lord's Name deep within your heart.* 293
- 4 *In this world and the next, their faces shall be radiant; they shall not be touched by Maya.* 300
- 5 *This world, and the world hereafter, are adorned with the Lord's Name; the Gurmukh's lifestyle is the most excellent.* 443
- 6 *O Nanak, meeting the True Guru, one comes to know the Perfect Way.
While laughing, playing, dressing and eating, he is liberated.* 522
- 7 *Sing the Glorious Praises of the Lord.
In both this world and the next, you shall be embellished with beauty, meditating on the wondrous Primal Lord God.* 895

The important point of this discussion is to remember the 'Master of materialism' – the Timeless Being or 'meditate' upon Him.

If in remembrance of the 'Giver' we enjoy His gifts then –

- 1 on the one hand we enjoy the 'comfort of materialistic life' and
- 2 on the other hand we enjoy the illumination of 'essence-knowledge' or the bliss of 'Naam'

In this way we have double advantage.

ਜੇ 'ਦਾਤੇ' ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ 'ਮਾਇਆ' ਦੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਭੋਗਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹੋ ਮਾਇਆ 'ਨਾਗਨੀ' ਬਣ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਖਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਦੁਖਦਾਈ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਮਾਇਆ ਹੋਈ ਨਾਗਨੀ ਜਗਤਿ ਰਹੀ ਲਪਟਾਇ ॥
ਇਸ ਕੀ ਸੇਵਾ ਜੋ ਕਰੇ ਤਿਸ ਹੀ ਕਉ ਫਿਰਿ ਖਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ—510)

ਮਾਇਆ ਮਮਤਾ ਮੋਹਣੀ ਜਿਨਿ ਵਿਣੁ ਦੋਤਾ ਜਗੁ ਖਾਇਆ ॥
ਮਨਮੁਖ ਖਾਧੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਉਬਰੇ
ਜਿਨੀ ਸਚਿ ਨਾਮਿ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ ॥ (ਪੰਨਾ—643)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਕੇਂਦਰ ਅਥਵਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ 'ਭੁਲਣਾ' ਅਥਵਾ 'ਬੇਮੁਖ ਹੋਣਾ' ਹੀ ਸਾਡੀ ਮੁਢਲੀ ਅਤੇ ਦੀਰਘ ਭੁਲ ਯਾ—
'ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵਾ' ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਪਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਥੇ ਹੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਪਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸੁਖ ਆਰਾਮ ਲਈ—

ਘਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ
ਬੱਚੇ ਪਾਲਦੇ ਹਾਂ
ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਾਂ
ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ-ਧੰਧਿਆਂ ਤੇ ਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ
ਓਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ
ਦੋਸਤ-ਮਿੱਤਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ
ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀਆਂ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ
ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਵਰਤਦੇ ਹਾਂ
ਉਥੋਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਦੇ ਹਾਂ
ਉਥੋਂ ਦੀ ਸਭਿਅਤਾ ਸਿਖਦੇ ਹਾਂ
ਉਥੇ ਹੀ ਦਿਲ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ
ਉਥੋਂ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰੀ (Citizen) ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।

ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਭੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਪੁਰਾਣੀ 'ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ'

If forgetting the 'Giver', we enjoy the 'materialistic' gifts, then this very materialism, becoming a 'serpent', eats us up leaving our lives in a state of misery.

*Maya is a serpent, clinging to the world.
Whoever serves her, she ultimately devours.*

*The love of Maya is enticing; without teeth, it has eaten up the world.
The self-willed manmukhs are eaten away, while the Gurmukhs are saved; they focus their consciousness on the True Name.*

Thus to 'forget our centre or the Timeless Being or turn away from Him is indeed our primary and major error or —

'an illusion' or doubt-fallacy.

We migrate to foreign countries to work and spend all our lives there. While living in these countries, to attain comfort and peace in our lives we -

construct houses
bring up children
educate them
arrange jobs for them
arrange their marriages
make friends
create relationships
engage in our social work
speak the language of foreign countries
learn from their culture
get interested in that place
become citizens of that country

and while doing all this we do not leave our old 'traditions'

ਅਤੇ ਸਭਿਅਤਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ 'ਨਿਜੀ ਦੇਸ਼' ਅਤੇ 'ਕੌਮ' ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭੁਲਦੇ। ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ 'ਦੇਸ਼' ਅਤੇ ਕੌਮ ਦੀ 'ਖਿਚ' ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ 'ਦੇਸ਼' ਨੂੰ ਫੇਰੀਆਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ 'ਨਿਜ ਘਰ' ਅਤੇ ਸੰਗੀਆਂ, ਸਾਥੀਆਂ ਅਤੇ ਸਬੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਮਿਠੀਆਂ ਅਤੇ ਨਿੱਘੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਤਾਜ਼ਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਨ ਨੂੰ ਅਤਿ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪਰ ਪਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸਾਡੀ 'ਔਲਾਦ', ਦੋ-ਤਿੰਨ ਖੀੜੀਆਂ ਪਿਛੋਂ, ਆਪਣੇ ਨਸਲੀ 'ਨਿਜ ਦੇਸ਼' ਤੋਂ ਬੇਪ੍ਰਵਾਹ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੱਕੇ ਵਾਸੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਥੋਂ ਦੇ ਰਸਮ-ਰਿਵਾਜ ਅਤੇ ਸਭਿਅਤਾ ਵਿਚ ਹੀ 'ਰਚ-ਮਿਚ' ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਓਹਨਾਂ ਦੇ 'ਪਿਤਰੀ-ਦੇਸ਼' ਜਾਂ 'ਸਭਿਅਤਾ' ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ 'ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਬਲਕਿ ਓਪਰੇ ਜਿਹੇ ਮਨ ਨਾਲ ਹੀ ਹਾਮੀ ਭਰਦੇ ਹਨ।

ਮਨੁ ਪਰਦੇਸੀ ਜੇ ਥੀਐ ਸਭੁ ਦੇਸੁ ਪਰਾਇਆ ॥ (ਪੰਨਾ—767)

ਐਨ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਇਨਾਤ ਦੇ ਸਾਰੇ 'ਜੀਵ'—'ਬ੍ਰਹਮ-ਮੰਡਲ', 'ਬੋਗਮਪੁਰਾ' ਮਥਵਾ 'ਸਚ ਖੰਡ' ਦੇ 'ਸ਼ਹਿਰੀ' ਹਨ ਅਤੇ 'ਮਾਇਕੀ-ਮੰਡਲ' ਵਿਚ ਇਲਾਹੀ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਮਨੋਰਥ ਲਈ ਆਏ ਹਨ।

ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ ॥

ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥ (ਪੰਨਾ—12)

ਕਰਉ ਬੇਨੰਤੀ ਸੁਣਹੁ ਮੇਰੇ ਮੀਤਾ ਸੰਤ ਟਹਲ ਕੀ ਬੋਲਾ ॥

ਈਹਾ ਖਾਟਿ ਚਲਹੁ ਹਰਿ ਲਾਹਾ ਆਗੈ ਬਸਨੁ ਸੁਹੇਲਾ ॥ (ਪੰਨਾ—13)

ਪ੍ਰਾਣੀ ਤੂੰ ਆਇਆ ਲੈਣਿ ॥

ਲਗਾ ਕਿਤੁ ਕੁਫਕੜੇ ਸਭ ਮੁਕਦੀ ਚਲੀ ਰੇਣਿ ॥ (ਪੰਨਾ—43)

ਭਜਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਭੂਲਿ ਮਤ ਜਾਹੁ ॥

ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਕਾ ਏਹੀ ਲਾਹੁ ॥ (ਪੰਨਾ—1159)

ਆਇਓ ਸੁਨਨ ਪੜਨ ਕਉ ਬਾਣੀ ॥

ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਲਗਹਿ ਅਨ ਲਾਲਚਿ

ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਪਰਾਣੀ ॥ (ਪੰਨਾ—1219)

L74-15

and culture and do not forget our 'own own country' and community. The 'pull' of our original 'country' and community, remains intact in us and whenever we get an opportunity, we visit it and by visiting 'our home', meeting our companions, friends and relations we walk down memory lane, refreshing our minds with old sweet and warm memories with which our minds experience extreme happiness.

But while living in foreign countries our descendents become indifferent towards our ethnic country after two-three 'generations'. They become permanent residents and get absorbed in customs – traditions and culture of that place. If mention is made of their 'parent country', or 'culture' they do not show interest but acknowledge it with a superficial mind.

1 If the man becomes a stranger to God, then all the world becomes a stranger to him. 767

Exactly in the same manner all the 'creatures' of this universe are the residents of the 'Divine-realm', the 'worry free state', or the 'abode of the True One' and have come to the 'materialistic realm' according to the Divine command for some purpose.

2 This human body has been given to you. This is your chance to meet the Lord of the Universe. 12

3 Listen, my friends, I beg of you: now is the time to serve the Saints! In this world, earn the profit of the Lord's Name, and hereafter, you shall dwell in peace. 13

4 O mortal, you came here to earn a profit. What useless activities are you attached to? Your life-night is coming to its end. 43

5 Vibrate, and meditate on the Lord of the Universe, and never forget Him. This is the blessed opportunity of this human incarnation. 1159

6 The mortal came to hear and chant the Word of the Guru's Bani. But he has forgotten the Naam, the Name of the Lord, and he has become attached to other temptations. His life is totally worthless! 1219

L74-15

‘ਬ੍ਰਹਮ-ਮੰਡਲ’ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਅਸਲੀ, ਸਚਾ, ‘ਨਿਜੀ’ ਦੇਸ਼ ਹੈ, ਅਤੇ ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ‘ਪਰਦੇਸ’ ਹੈ।

ਇਸ ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਕਈਆਂ ਜਨਮਾਂ ਤੋਂ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸਹਜੇ-ਸਹਜੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣਾ ਅਸਲੀ ‘ਨਿਜ ਦੇਸ਼’ ਅਥਵਾ ‘ਬ੍ਰਹਮ-ਮੰਡਲ’ ਉੱਕਾ ਹੀ ‘ਭੂਲ’ ਗਿਆ ਹੈ। ‘ਕੂੜੇ ਸੰਸਾਰ’ ਰੂਪੀ ‘ਪਰਦੇਸ’ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ‘ਨਿਜੀ ਦੇਸ਼’ ਸਮਝ ਕੇ, ਇਸੇ ਵਿਚ ਹੀ ‘ਖੱਚਤ’, ‘ਗ੍ਰਸਤ’ ਅਥਵਾ ‘ਗਵਾਚੇ’ ਹੋਏ ਹਾਂ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਇਸ ਅਧੋਗਤੀ ਬਾਬਤ ਇਉਂ ਤਾੜਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ :—

ਜੇ ਘਰੁ ਛਡਿ ਗਵਾਵਣਾ ਸੇ ਲਗਾ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥
ਜਿਥੈ ਜਾਇ ਤੁਧੁ ਵਰਤਣਾ ਤਿਸ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਨਾਹਿ ॥ (ਪੰਨਾ—43)

ਲਾਜ ਨ ਮਰਹੁ ਕਹਹੁ ਘਰੁ ਮੇਰਾ ॥
ਅੰਤ ਕੀ ਬਾਰ ਨਹੀ ਕਛੁ ਤੇਰਾ ॥ (ਪੰਨਾ—325)

ਰਤਨ ਜਵੇਹਰ ਬਨਜਨਿ ਆਇਓ ਕਾਲਰੁ ਲਾਇ ਚਲਾਇਓ ॥

ਜਿਹ ਘਰ ਮਹਿ ਤੁਧੁ ਰਹਨਾ ਬਸਨਾ
ਜੇ ਘਰੁ ਚੀਤਿ ਨ ਆਇਓ ॥ (ਪੰਨਾ—1017)

ਮਨਮੁਖ ਹਉਮੈ ਮਾਇਆ ਸੂਤੇ ॥
ਆਪਣਾ ਘਰੁ ਨ ਸਮਾਲਹਿ ਅੰਤਿ ਵਿਗੁਤੇ ॥ (ਪੰਨਾ—1049)

ਕਈ ਜਨਮਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ‘ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ’ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਗਲਤਾਨ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਹ ‘ਬ੍ਰੂਠਾ ਸੰਸਾਰ’ ਹੀ ਆਪਣਾ ‘ਨਿਜ ਘਰ’ ਪ੍ਰਤੀਤ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ।

ਜਗ ਝੂਠੇ ਕਉ ਸਾਚੁ ਜਾਨਿ ਕੇ ਤਾ ਸਿਉ ਰੁਚ ਉਪਜਾਈ ॥ (ਪੰਨਾ—718)

ਸਤਿ ਹੋਤਾ ਅਸਤਿ ਕਰਿ ਮਾਨਿਆ ਜੋ ਬਿਨਸਤ ਸੋ ਨਿਹਚਲੁ ਜਾਨਬ ॥
ਪਰ ਕੀ ਕਉ ਅਪਨੀ ਕਰਿ ਪਕਰੀ
ਐਸੇ ਭੂਲ ਭੁਲਾਨਬ ॥ (ਪੰਨਾ—1001)

ਆਦਿ ਤੋਂ ਹੀ ਗੁਰੂਆਂ, ਅਵਤਾਰਾਂ, ਸੰਤਾਂ, ਭਗਤਾਂ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਣ ਅਤੇ ਨਿਸਚਾ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੀਸਣਹਾਰ ਮਾਇਕੀ ਸੰਸਾਰ ‘ਬ੍ਰੂਠਾ’ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੀਵ ਲਈ ‘ਪਰਦੇਸ’ ਹੈ, ਅਤੇ ‘ਬ੍ਰਹਮ ਮੰਡਲ’ ਹੀ ਜੀਵ ਦਾ ਅਸਲੀ, ਸੱਚਾ ‘ਨਿਜ-ਦੇਸ਼’ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਜੀਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ।

The ‘divine realm’ is indeed the real, true, ‘ones own country’ of all the beings and the materialistic realm is the ‘foreign country’.

Passing through this materialistic realm from many births, the ‘ones own country’ or the ‘Divine realm’ gradually has been completely ‘forgotten’. Regarding the ‘false world’ which is akin to a ‘foreign country’ as our ‘own country’, we are absorbed, engrossed and ‘lost’ in it.

Gurbani warns us about our decline thus:-

1 *That dwelling which you will have to abandon and vacate-you are attached to it in your mind.
And that place where you must go to dwell-you have no regard for it at all.* 43

2 *How can you not die of shame, claiming, "This world is mine"?
At the very last moment, nothing is yours.* 325

3 *You have come to trade in gems and jewels, but you have loaded only barren soil.
That home within which you live - you have not kept that home in your thoughts.* 1017

4 *The manmukhs are asleep in egotism and Maya.
They do not watch over their own homes, and are ruined in the end.* 1049

Passing through the ‘materialistic realm’ and having been engrossed in it from many births, it has been firmly ingrained that this ‘false-world’ is indeed our ‘real-own-home’

5 *I judge the false world to be true, and I have fallen in love with it.* 718

6 *That which is true, you believe to be untrue; what is transitory, you believe to be permanent.
You grasp as your own, what belongs to others; in such delusions you are deluded.* 1001

From time immemorial gurus, incarnations, saints, devotees and holy men have through their teachings tried to tell us clearly and convince us that this visible materialistic world is ‘false’ and for man it is a ‘foreign-country’ and that the real true ‘own country’ is the ‘Divine realm’ for which they have been motivating man.

ਡਡਾ ਡੋਰਾ ਇਹੁ ਨਹੀ ਜਹ ਡੋਰਾ ਤਹ ਜਾਨੁ ॥ (ਪੰਨਾ—256)

ਭਭਾ ਭਰਮੁ ਮਿਟਾਵਹੁ ਅਪਨਾ ॥
ਇਆ ਸੰਸਾਰ ਸਗਲ ਹੈ ਸੁਪਨਾ ॥ (ਪੰਨਾ—258)

ਮਾਇਆ ਕੇ ਮਾਤੇ ਤੇ ਉਠਿ ਚਲਨਾ ॥
ਰਾਚਿ ਰਹਿਓ ਤੂੰ ਸੰਗਿ ਸੁਪਨਾ ॥ (ਪੰਨਾ—389)

ਪਰ ਇਤਨੇ—

ਧਰਮਾਂ

ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ

ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ

ਧਾਰਮਿਕ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ

ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰਚਾਰ

ਦੀ 'ਤਾੜਨਾ' ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, 'ਜੀਵ' ਨੂੰ ਅਜੇ ਤਾਈ 'ਬ੍ਰਹਮ ਮੰਡਲ' ਦੀ ਹੋਂਦ ਅਤੇ ਸਚਾਈ ਦੀ ਬਾਬਤ ਨਿਸਚਾ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ 'ਪਰਦੇਸ' ਰੂਪੀ ਝੂਠੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਹੀ, 'ਨਿਜ ਦੇਸ਼' ਤੇ ਸਚਾ ਸਮਝੀ ਬੈਠੇ ਹਾਂ।

ਕੋਠੇ ਮੰਡਪ ਮਾੜੀਆ ਲਗਿ ਪਏ ਗਾਵਾਰੀ ॥
ਜਿਨਿ ਕੀਏ ਤਿਸਹਿ ਨ ਜਾਣਨੀ ਮਨਮੁਖਿ ਗੁਞਾਰੀ ॥ (ਪੰਨਾ—788)

ਜਗ ਝੂਠੇ ਕਉ ਸਾਚੁ ਜਾਨਿ ਕੈ ਤਾ ਸਿਉ ਰੁਚ ਉਪਜਾਈ ॥ (ਪੰਨਾ—718)

ਇਹੁ ਸੰਸਾਰੁ ਸਗਲ ਹੈ ਸੁਪਨੇ ਦੇਖਿ ਕਹਾ ਲੋਭਾਵੈ ॥
ਜੋ ਉਪਜੇ ਸੋ ਸਗਲ ਬਿਨਾਸੈ ਰਹਨੁ ਨ ਕੋਊ ਪਾਵੈ ॥ (ਪੰਨਾ—1231)

ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੁਣ, ਪੜ, ਗਾ ਕੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਥਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਭੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਉਤੇ ਸਾਨੂੰ ਨਿਸਚਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਉਂਝ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਅਤੇ ਠੇਕੇਦਾਰ ਬਣਕੇ 'ਭਲੇ-ਭਲੇ' ਬਣੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਸਾਡਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਸਚਾਈ ਉਤੇ ਓਪਰਾ ਜਿਹਾ ਨਿਸਚਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਗੰਢਣੁ ਗੰਢੀਐ ਲਿਖਿ ਪੜਿ ਬੁਝਹਿ ਭਾਰੁ ॥
ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਹਿਨਿਸਿ ਅਯਲੀ ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ ਵਿਕਾਰੁ ॥ (ਪੰਨਾ—20)

ਤਿਹੁ ਗੁਣਾ ਵਿਚਿ ਸਹਜੁ ਨ ਪਾਇਅ ਤੁ ਗੁਣ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇ ॥
ਪੜੀਐ ਗੁਣੀਐ ਕਿਆ ਕਥੀਐ ਜਾ ਮੁੰਢਹੁ ਘੁਥਾ ਜਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ—68)

1 DADDA: This is not your true place; you must know where that place really is. 256

2 BHABHA: Cast out your doubt and delusion - this world is just a dream. 258

3 You are intoxicated with Maya, but you must soon arise and depart. You are totally involved in the dream. 888

But despite the 'warning' of so many –

religions

religious books

religious organisations

religious teachings

religious preaching

man, has up to now not been convinced of the existence and the truth of the 'Divine realm' and he is still regarding this 'foreign country' which is a false world as his 'own country'. To him this is the truth.

4 The fools are attached to their homes, mansions and balconies. The self-willed manmukhs are caught in darkness; they do not know the One who created them. 788

5 I judge the false world to be true, and I have fallen in love with it. 718

6 Intoxicated with Maya and its riches, involved in corrupt pleasures, you have not sought the Sanctuary of the Lord. ||1||Pause|| This whole world is just a dream; why does seeing it fill you with greed? 1231

Despite listening to Gurbani, reading, singing and elucidating it, we are not having faith in the truth of it. As a matter of fact we are going about regarding ourselves as 'nobler' after becoming religious preachers and contractors but our faith in the truth of Gurbani remains superficial indeed.

7 Again and again, we hear and tell stories; we read and write and understand loads of knowledge, but still, desires increase day and night, and the disease of egotism fills us with corruption. 20

8 In the three qualities, intuitive balance is not obtained; the three qualities lead to delusion and doubt. What is the point of reading, studying and debating, if one loses his roots? 68

ਪੜ੍ਹਹਿ ਗੁਣਹਿ ਤੂੰ ਬਹੁਤੁ ਪੁਕਾਰਹਿ
ਵਿਣੁ ਬੁਝੈ ਤੂੰ ਡੁਬਿ ਮੁਆ ॥ (ਪੰਨਾ—435)

ਸੁਣਿ ਸਾਸਤ੍ਰ ਤੂੰ ਨ ਬੁਝਹੀ ਤਾ ਫਿਰਹਿ ਬਾਰੋ ਬਾਰ ॥ (ਪੰਨਾ—432)

ਉਪਦੇਸੁ ਕਰੇ ਕਰਿ ਲੋਕ ਦੁਡਾਵੈ ॥
ਅਪਨਾ ਕਹਿਆ ਆਪਿ ਨ ਕਮਾਵੈ ॥ (ਪੰਨਾ—887)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਝੁਣੀ ਦੁਨੀਆ' ਅਥਵਾ 'ਪਰਦੇਸ' ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣਾ 'ਨਿਜ-ਦੇਸ'
'ਸਮਝਣਾ' ਅਤੇ ਇਸੇ ਵਿਚ 'ਗੁਸਤ ਹੋਣਾ' ਹੀ ਸਾਡਾ ਵਡਾ ਮਾਨਸਿਕ—

'ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖਾ' ਹੈ ।

'ਬ੍ਰਹਮ-ਮੰਡਲ' ਅਥਵਾ ਆਤਮਿਕ 'ਬੇਗਮਪੁਰਾ', 'ਅਥਿਚਲ ਨਗਰ',
'ਨਿਜ-ਘਰ' ਨੂੰ 'ਭੁਲਣਾ', ਅਥਵਾ ਉਸ ਵਲੋਂ 'ਬੇਪ੍ਰਵਾਹ' ਹੋਣਾ ਹੀ ਸਾਡਾ ਵਡਾ
ਮਾਨਸਿਕ—

ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵਾ ਹੈ ।

ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਅਨਜਾਣੇ ਅਤੇ ਅਭੱਲ ਹੀ ਆਪਣੇ 'ਕਰਤੇ'—ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ
'ਹੁਕਮ' ਵਿਚ ਵਿਚਰ ਕੇ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ 'ਨਾਲ ਲਿਖੇ'
ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਮ-ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਰੱਬੀ ਹੁਕਮ ਦੀ ਜਵਾਨਗੀ ਨਾਲ 'ਸੁਰ' ਕੀਤੇ ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਸਹਜ-
ਸੁਭਾਇ, ਭੋਲੇ-ਭਾਇ ਅਤੇ ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ ਹੀ 'ਸੇਵਾ', 'ਪਰਉਪਕਾਰ', 'ਨੇਕੀਆਂ', 'ਪੁੰਨ'
ਅਤੇ ਭਲੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਕਿਉਂਕਿ ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਓਹਨਾਂ ਦੀ 'ਮੈਂ-ਮੇਰੀ'
ਵਾਲੀ ਸਿਆਣਪ ਅਤੇ 'ਹਉਂ-ਧਾਰੀ' ਮਨ-ਮਰਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ—ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਓਹ
'ਕਰਮ-ਬੱਧ' ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਜਮਾਂ ਦੇ ਚੀਰੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ।

ਇਸ ਦੇ ਐਨ ਉਲਟ, ਸਮੂਹ ਜੂਨਾਂ ਦੇ ਸਿਰਤਾਜ 'ਇਨਸਾਨ' ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ
ਨੇ ਅਤਿਅੰਤ ਤੀਖਣ ਬੁੱਧੀ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਹਨ ।

ਪਰ ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੀ ਤੀਬਰ 'ਮੈਂ-ਮੇਰੀ' ਵਾਲੀ ਸੂਖਮ 'ਹਉਮੈ' ਦੀ
ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਿਚ ਆਪਣੀ 'ਆਜ਼ਾਦੀ' ਅਤੇ 'ਤੀਖਣ ਬੁੱਧੀ' ਨੂੰ ਕਰਤੇ 'ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ'
ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਦੇ ਉਲਟ ਵਰਤਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨਸਾਨ 'ਰਬੀ ਹੁਕਮ' ਤੋਂ
'ਬੇ-ਸੁਰ' ਹੋ ਕੇ ਹਉਮੈ ਦੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਅੰਧ ਗੁਬਾਰ ਵਿਚ ਕਰਮ ਕਰਦਾ
ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਭੁਗਤਦਾ ਹੈ ।

1 You read, and reflect, and proclaim out loud, but without understanding, you
are drowned to death. 435

2 You may listen to the Shaastras, but you do not understand, and so you wander
from door to door. 492

3 You preach to others to have faith,
but you do not practice what you preach. 887

In this way to regard the 'false world' or 'foreign country' as one's
own country' and to be immersed in it is indeed our big mental

'doubt-fallacy'

Forgetting the 'Divine realm' or the spiritual 'blissful place', the
'everlasting country', one's 'own home' or becoming indifferent towards
it is indeed our big mental

'illusion'.

8.4 million creatures unknowingly and innocently pass their lives
according to their creator's will and act in accordance with the
preordained in laid command.

All their good action such as 'service', benevolence', 'good deeds',
'charity' are spontaneously, innocently, automatically taking place and
are in 'tune' with the flow of Divine command. This is so because there is
no cleverness of 'me-mineness' and ego- ridden self-mindedness in their
actions – as a result of which they are not bound by action and reaction
and do not have to face the *yamas* (angles of death).

On the contrary, the Timeless Being has given 'man' who is superior
to all other creatures, gifts of very sharp intellect and independence.

But man in the ignorance of his intense 'me-mindedness' with subtle
egotism uses his 'independence' and 'sharp-intellect' against the will of
this Creator, the Timeless Being, In this way man gets 'out of tune' with
the 'Divine Will' and acts in the pitch darkness of the ignorance of
egotism and experiences the negative effects (of such action).

ਮਨਮੁਖ ਕਰਮ ਕਮਾਵਣੇ ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ—23)
ਮਨਮੁਖ ਕਰਮ ਕਮਾਵਣੇ ਹਉਮੈ ਜਲੈ ਜਲਾਇ ॥
ਜਮਣੁ ਮਰਣੁ ਨ ਚੁਕਈ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ—68)
ਮਨਮੁਖ ਕਰਮ ਕਰੇ ਬਹੁਤੁ ਅਭਿਮਾਨਾ ॥
ਬਗ ਜਿਉ ਲਾਇ ਬੈ ਨਿਤ ਧਿਆਨਾ ॥
ਜਮਿ ਪਕੜਿਆ ਤਬ ਹੀ ਪਛਤਾਨਾ ॥ (ਪੰਨਾ—230)
ਜਬ ਇਹ ਜਾਨੈ ਮੈ ਕਿਛੁ ਕਰਤਾ ॥
ਤਬ ਲਗੁ ਗਰਭ ਜੋਨਿ ਮਹਿ ਫਿਰਤਾ ॥ (ਪੰਨਾ—27੬)
ਕਰਮ ਧਰਮ ਸਭ ਬਧਨਾ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਸਨਬੰਧੁ ॥
ਮਮਤਾ ਮੋਹੁ ਸੁ ਬੰਧਨਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਸੁ ਧੰਧੁ ॥
ਜਹ ਦੇਖਾ ਤਹ ਜੇਵਰੀ ਮਾਇਆ ਕਾ ਸਨਬੰਧ ॥ (ਪੰਨਾ—551)
ਮਨਮੁਖਿ ਕਰਮ ਕਮਾਵਣੇ ਹਉਮੈ ਅੰਧੁ ਗੁਬਾਰੁ ॥ (ਪੰਨਾ—646)
ਜਦ ਇਨਸਾਨ 'ਸਤਸੰਗਿ' ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਕੋਈ ਚੰਗੇਰੇ, ਉਚੇਰੇ, ਦੋਵੀ ਕਰਮ
ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਨੋਕੀ, ਪਰਉਪਕਾਰ, ਸੇਵਾ, ਦਾਨ, ਪੁੰਨ ਕਿਹਾ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
ਪਰ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ ਵਿਚ ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂ ਤੋਂ 'ਹਉਮੈ' ਦੀ
ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ 'ਭਰਮ' ਦ੍ਰਿੜ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਇਨਸਾਨ ਦੇ
ਦਾਨ, ਪੁੰਨ, ਸੇਵਾ, ਨੋਕੀਆਂ, ਪਰਉਪਕਾਰ ਆਦਿ ਭੀ 'ਹਉਮੈ' ਦੇ 'ਗੂੜੇ ਰੰਗ'
ਵਿਚ 'ਰੰਗੇ' ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।
ਕੋਟਿ ਕਰਮ ਕਰੇ ਹਉ ਧਾਰੇ ॥
ਸ੍ਰਮੁ ਪਾਵੈ ਸਗਲੇ ਬਿਰਥਾਰੇ ॥ (ਪੰਨਾ—278)
ਹਉ ਵਿਚਿ ਸਚਿਆਰੁ ਕੂੜਿਆਰੁ ॥
ਹਉ ਵਿਚਿ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਵੀਚਾਰੁ ॥ (ਪੰਨਾ—466)
ਮਨਮੁਖ ਸੇਵਾ ਜੋ ਕਰੇ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥
ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤੁ ਕੁਟੰਬੁ ਹੈ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਵਧਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ—1422)
ਤੀਰਥ ਬਰਤ ਅਰੁ ਦਾਨ ਕਰਿ ਮਨ ਮਹਿ ਧਰੈ ਗੁਮਾਨੁ ॥
ਨਾਨਕ ਨਿਹਫਲ ਜਾਤ ਤਿਹ ਜਿਉ ਕੁੰਚਰ ਇਸਨਾਨੁ ॥ (ਪੰਨਾ—1428)
ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ 'ਹਉ-ਧਾਰੀ' ਸੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦਾ 'ਫਲ' ਸਾਨੂੰ ਇਥੇ ਹੀ 'ਵਾਹ-
ਵਾਹ' ਦੇ 'ਰੂਪ' ਵਿਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਜੋ ਬਕਾਇਆ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ
ਜਮਾਂ ਦੇ ਚੀਰੇ ਜਾਂ ਲੋਖੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

- 1 The self-willed manmukhs create karma, and in the Court of the Lord, they receive their punishment. 33
- 2 The self-willed manmukhs perform religious rituals, but they are burnt down by their selfishness and conceit. Their births and deaths do not cease; over and over again, they come and go in reincarnation. 68
- 3 The manmukhs perform their rituals, but they are totally selfish and conceited. They sit there, like storks, pretending to meditate. Caught by the Messenger of Death, they shall regret and repent in the end. 230
- 4 As long as this mortal thinks that he is the one who does things, he shall wander in reincarnation through the womb. 278
- 5 Rituals and religions are all just entanglements; bad and good are bound up with them. Those things done for the sake of children and spouse, in ego and attachment, are just more bonds. Wherever I look, there I see the noose of attachment to Maya. 551
- 6 The self-willed manmukhs do their deeds in the pitch black darkness of egotism. 646
When man, under the influence of 'satsang' (company of the holy) does some good, lofty, divine action, then he is said to be (an epitome of) goodness, benevolence, service, donor-ship and charity.
- But the doubt-fallacy of egotism's ignorance is extended in man's subconsciousness from many previous births. Therefore the donations, charity, service, good deeds, benevolence etc. are 'coloured' with deep crimson of egotism.
- 7 If someone does millions of good deeds, while acting in ego, he shall incur only trouble; all this is in vain. 278
- 8 In ego they become truthful or false. In ego they reflect on virtue and sin. 466
- 9 The self-willed manmukh may perform service, but his consciousness is attached to the love of duality. Through Maya, his emotional attachment to children, spouse and relatives increases. 1422
- 10 Those who make pilgrimages to sacred shrines, observe ritualistic fasts and make donations to charity while still taking pride in their minds - O Nanak, their actions are useless, like the elephant, who takes a bath, and then rolls in the dust. 1428

We get the reward for 'ego-ridden' good deeds right here in the 'form' of 'wah wah' (praise); whatever the balance goes into the sway and account of Yamas, (the couriers) of death).

ਕਰਮ ਧਰਮ ਪਾਖੰਡ ਜੋ ਦੀਸਹਿ

ਤਿਨ ਜਮ ਜਾਗਾਤੀ ਲੂਟੈ ॥ (ਪੰਨਾ—747)

ਮਨਮੁਖ ਚੰਚਲ ਮਤਿ ਹੈ ਅੰਤਰਿ ਬਹੁਤੁ ਚਤੁਰਾਈ ॥

ਕੀਤਾ ਕਰਤਿਆ ਬਿਰਥਾ ਗਇਆ ਇਕੁ ਤਿਲੁ ਥਾਇ ਨ ਪਾਈ ॥

ਪੁੰਨ ਦਾਨੁ ਜੋ ਬੀਜਦੇ ਸਭ ਧਰਮਰਾਇ ਕੇ ਜਾਈ ॥ (ਪੰਨਾ—1414)

ਬੈਂਕ (Bank) ਦੇ ਖਾਤੇ ਵਾਂਗ—ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਗੁਣ-ਅਉਗੁਣ ਜੀਵ ਦੇ ਅਤਿਸ਼ਕਰਨ ਦੇ 'ਖਾਤੇ' ਵਿਚ ਨਾਲੋ-ਨਾਲ ਦਰਜ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ 'ਖਾਤਾ' ਸਾਡੇ ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਤਾਈਂ ਹੀ ਸੀਮਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਗਾਂਹ ਆਤਮਿਕ 'ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੰਡਲ' ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ 'ਹਉਂਧਾਰੀ' ਨੋਕੀਆਂ ਅਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਹਾਈ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਜੇਤੋ ਜਤਨ ਕਰਤ ਤੇ ਡੂਬੇ ਡਵ ਸਾਗਰੁ ਨਹੀ ਤਾਰਿਓ ਰੇ ॥

ਕਰਮ ਧਰਮ ਕਰਤੇ ਬਹੁ ਸੰਜਮ

ਅਹੰਬੁਧਿ ਮਨੁ ਜਾਰਿਓ ਰ ॥ (ਪੰਨਾ—335)

ਜਪੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮੁ ਸਾਧੀਐ ਤੀਰਥਿ ਕੀਚੈ ਵਾਸੁ ॥

ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਚੰਗਿਆਈਆ ਬਿਨੁ ਸਾਚੇ ਕਿਆ ਤਾਸੁ ॥ (ਪੰਨਾ—56)

ਨਾਮ ਸੰਗਿ ਮਨਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਲਾਵੈ ॥

ਕੋਟਿ ਕਰਮ ਕਰਤੇ ਨਰਕਿ ਜਾਵੈ ॥ (ਪੰਨਾ—240)

ਤੀਰਥ ਨਾਇ ਨ ਉਤਰਸਿ ਮੈਲੁ ॥ ਕਰਮ ਧਰਮ ਸਭਿ ਹਉਮੈ ਫੈਲੁ ॥

ਲੋਕ ਪਚਾਰੈ ਗਤਿ ਨਹੀ ਹੋਇ ॥

ਨਾਮ ਬਿਹੂਣੈ ਚਲਸਹਿ ਰੋਇ ॥ (ਪੰਨਾ—890)

ਕਰਮ ਧਰਮ ਸੁਚਿ ਸੰਜਮੁ ਕਰਹਿ ਅੰਤਰਿ ਲੋਭੁ ਵਿਕਾਰੁ ॥

ਨਾਨਕ ਮਨਮੁਖਿ ਜਿ ਕਮਾਵੈ ਸੁ ਥਾਇ ਨ ਪਵੈ

ਦਰਗਹ ਹੋਇ ਖੁਆਰੁ ॥ (ਪੰਨਾ—1423)

ਉਦਾਹਰਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ—

ਦਾਨ ਦੇਣਾ

ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ

ਸਕੂਲ-ਕਾਲਜ ਖੋਲਣੇ

ਯਤੀਮ ਖਾਨੇ ਖੋਲਣੇ

ਵਿਧਵਾ ਆਸ਼ਰਮ ਬਨਾਉਣੇ

ਦਾਨੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਬਨਾਉਣੀਆਂ (Charitable Trust)

ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਕਾਲਜ ਖੋਲਣੇ

L74-20

1 The religious rites, rituals and hypocrisies which are seen, are plundered by the Messenger of Death, the ultimate tax collector. 747

2 The intellect of the self-willed manmukh is fickle; he is very tricky and clever within. Whatever he has done, and all that he does, is useless. Not even an iota of it is acceptable. The charity and generosity he pretends to give will be judged by the Righteous Judge of Dharma. 1414

Just like the bank account, both merits and demerits are simultaneously recorded in the 'account' of the sub-consciousness of man. This 'account' is limited up to (or is operable in) our materialistic realm only. Beyond – in the spiritual 'illuminated realm' – these ego ridden good deeds and benevolences have no reach nor can they be of any help.

3 Those who try to do things by their own efforts are drowned in the terrifying world-ocean; they cannot cross over. 335

4 You may chant and meditate, practice austerities and self-restraint, and dwell at sacred shrines of pilgrimage; you may give donations to charity, and perform good deeds, but without the True One, what is the use of it all? 56

5 One whose mind does not embrace love for the Naam shall go to hell, even though he may perform millions of ceremonial rituals. 240

6 Bathing at sacred shrines of pilgrimage, filth is not washed off. Religious rituals are all just egotistical displays. By pleasing and appeasing people, no one is saved. Without the Naam, they shall depart weeping. 890

7 They perform religious rituals of purity and self-discipline, but they are filled with greed, evil and corruption. O Nanak, the actions of the self-willed manmukhs are not accepted; in the Court of the Lord, they are miserable. 1423

For example –

giving donations
offering service
openings of schools and colleges
opening orphanages
building homes for widows
setting up charitable trusts
opening up charitable trust.

L74-20

ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰਚਾਰ
 ਧਾਰਮਿਕ ਲਿਖਤਾਂ
 ਧਾਰਮਿਕ ਸਦਨ
 ਸਟੱਡੀ ਸਰਕਲ
 ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ
 ਸੁਧਾਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ

religious preaching
 religious writing
 religious houses
 study circles
 libraries
 remedial / restorative organisations

ਆਦਿ, ਤ੍ਰੈ-ਗੁਣੀ ਮਾਇਕੀ 'ਭਰਮ ਗੜ੍ਹ' ਦੇ 'ਅੰਧ ਗੁਬਾਰ' ਦੇ ਅੰਦਰ-
 ਅੰਦਰ, ਸਰੀਰਕ, ਮਾਨਸਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਗਵਾਈ, ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ
 ਸੁਖ ਦੇ ਸਾਧਨ ਤਾਂ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ—ਪਰ ਆਤਮਿਕ 'ਤਤ-ਗਿਆਨ' ਜਾਂ
 'ਨਾਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ 'ਕਾਫ਼ੀ' ਨਹੀਂ ਹਨ ।

ਲਖ ਨੈਕੀਆ ਚੰਗਿਆਈਆ ਲਖ ਪੁੰਨਾ ਪਰਵਾਣੁ ॥
 ਲਖ ਤਪ ਉਪਰਿ ਤੀਰਥਾਂ ਸਹਜ ਜੋਗ ਬੇਬਾਣੁ ॥
 ਲਖ ਸੂਰਤਣ ਸੰਗਰਾਮ ਰਣ ਮਹਿ ਛੁਟਹਿ ਪਰਾਣੁ ॥
 ਲਖ ਸੁਰਤੀ ਲਖ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਪੜੀਅਹਿ ਪਾਠ ਪੁਰਾਣੁ ॥
 ਜਿਨਿ ਕਰਤੈ ਕਰਣਾ ਕੀਆ ਲਿਖਿਆ ਆਵਣੁ ਜਾਣੁ ॥
 ਨਾਨਕ ਮਤੀ ਮਿਥਿਆ ਕਰਮੁ ਸਚਾ ਨੀਸਾਣੁ ॥ (ਪੰਨਾ—467)

ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹ 'ਮਾਨਸਿਕ ਗੁਣ' ਨਹੀਂ
 ਧਾਰਨੇ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਕਰਮ-ਕ੍ਰਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ !

ਇਸ ਮਾਇਕੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ 'ਭਰਮ-ਗੜ੍ਹ' ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਿਆਂ
 ਹੋਇਆਂ ਸਾਡੇ 'ਮਾਨਸਿਕ ਜੀਵਨ' ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਅਤੇ ਸੁਖਦਾਈ ਬਨਾਉਣ
 ਲਈ ਇਹ 'ਮਾਨਸਿਕ ਗੁਣ' ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਸਹਾਈ ਅਤੇ
 ਲਾਭਦਾਇਕ ਹਨ ।

ਗੁਣਾ ਕਾ ਹੋਵੈ ਵਾਸੁਲਾ ਕਢਿ ਵਾਸੁ ਲਈਜੈ ॥
 ਜੇ ਗੁਣ ਹੋਵਨਿ ਸਾਜਨਾ ਮਿਲਿ ਸਾਝ ਕਰੀਜੈ ॥
 ਸਾਝ ਕਰੀਜੈ ਗੁਣਹ ਕੇਰੀ ਛੋਡਿ ਅਵਗਣ ਚਲੀਐ ॥ (ਪੰਨਾ—765)
 ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਾ ਕਰੇ ਸਰੀਰ ॥
 ਸੋ ਗਿਰਹੀ ਗੇਗਾ ਕਾ ਨੀਰੁ ॥ (ਪੰਨਾ—952)
 ਜਬ ਲਗੁ ਜੋਬਨਿ ਸਾਸੁ ਹੈ ਤਬ ਲਗੁ ਇਹੁ ਤਨੁ ਦੇਹੁ ॥
 ਬਿਨੁ ਗੁਣ ਕਾਮਿ ਨ ਆਵਹੀ ਢਹਿ ਢੇਰੀ ਤਨੁ ਖੋਹੁ ॥ (ਪੰਨਾ—20)

etc. can become the means of providing physical, mental, social, religious
 assistance and comfort in the 'pitch-darkness' of the triguni (three phased)
 materialistic 'fort of illusion' – but are not 'enough' for the achievement of
 spiritual 'essence-knowledge' or 'Naam illumination'.

- 1 *Hundreds of thousands of virtues and good actions, and hundreds of thousands of blessed charities, hundreds of thousands of penances at sacred shrines, and the practice of Sehj Yoga in the wilderness, hundreds of thousands of courageous actions and giving up the breath of life on the field of battle, hundreds of thousands of divine understandings, hundreds of thousands of divine wisdoms and meditations and readings of the Vedas and the Puraanas - before the Creator who created the creation, and who ordained coming and going, O Nanak, all these things are false. True is the Insignia of His Grace. 467*

This does not mean that we should not acquire these 'mental merits' and should not engage in social activities.

Passing through the 'fort of illusion' of ignorance of this materialistic world, the 'mental merits' are not only essential but helpful and beneficial in improving our 'mental life' and making it comfortable.

- 2 *One who has a basket of fragrant virtues, should enjoy its fragrance. If my friends have virtues, I will share in them. Let us form a partnership, and share our virtues; let us abandon our faults, and walk on the Path. 765*
- 3 *He gives donations to charity with his body; such a householder is as pure as the water of the Ganges. 952*
- 4 *As long as there is youth and breath, give this body to Him. Without virtue, it is useless; the body shall crumble into a pile of dust. 20*

ਬਿਨੁ ਗੁਣ ਕਾਮਿ ਨ ਆਵਈ ਮਾਇਆ ਫੀਕਾ ਸਾਦੁ ॥ (ਪੰਨਾ--61)

ਪਰ ਨਿਰੀਆਂ-ਪੁਰੀਆਂ 'ਹਉਂ-ਧਾਰੀ' ਨੇਕੀਆਂ ਅਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰ
'ਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਅਥਵਾ 'ਨਾਮ' ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ।

ਦੂਜੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ, ਇਹ 'ਹਉਂ-ਧਾਰੀ' ਕਰਮ-ਕ੍ਰਿਆ ਅਥਵਾ ਮਾਨਸਿਕ
ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਹੀ—

ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਸਮਝਣਾ,
ਧਾਰਮਿਕ 'ਟੀਸੀ' ਸਮਝਣਾ,
ਮੁਕਤੀ ਦਾ 'ਸਾਧਨ' ਸਮਝਣਾ,
ਆਤਮਿਕ 'ਤਤ-ਗਿਆਨ' ਦਾ ਜ਼ਰੀਆ ਸਮਝਣਾ,
ਆਤਮਿਕ 'ਮੰਜ਼ਿਲ' ਸਮਝਣਾ,
'ਨਾਮ' ਦਾ 'ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਸਮਝਣਾ,
ਨਾਮ ਦੀ 'ਤੁਲਨਾ' ਦੇਣੀ,

ਜੀਵ ਦੀ, ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਵਡਾ—

ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖਾ ਹੈ ।

ਕਾਹੂ ਲੈ ਪਾਹਨ ਪੂਜ ਧਰਯੋ ਸਿਰ ਕਾਹੂ ਲੈ ਲਿੰਗ ਗਰੇ ਲਟਕਾਇਓ ॥

ਕਾਹੂ ਲਖਿਓ ਹਰਿ ਅਵਾਚੀ ਦਿਸਾ ਮਹਿ ਕਾਹੂ ਪਛਾਹ ਕੋ ਸੀਸੁ ਨਿਵਾਇਓ ॥

ਕੋਉ ਬਤਾਨ ਕੋ ਪੂਜਤ ਹੈ ਪਸੁ ਕੋਉ ਮ੍ਰਿਤਾਨ ਕੋ ਪੂਜਨ ਧਾਇਓ ॥

ਕੂਰ ਕ੍ਰਿਆ ਉਰਝਿਓ ਸਭ ਹੀ ਜਗ

ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨ ਕੋ ਭੇਦ ਨ ਪਾਇਓ ॥ (੩ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਵੱਯੋ ਪਾ: ੧੦)

(ਚਲਦਾ...)

1 Without virtue, nothing is of any use. The taste of Maya is bland and insipid. 61

But mere 'ego-ridden' good deeds and benevolence cannot become the means of achieving 'spiritual illumination' or Naam.

In other words to regard these 'ego-ridden' deeds or 'mental-merits' as:-

the aim of life
the religious climax
the 'means' of salvation
the 'means' of spiritual 'essence-knowledge'
the spiritual 'destination'
the illumination of Naam
being equal to Naam

is a big

doubt-fallacy

of man's ignorance

2 Some worship stones or put them on their heads, and some suspend lingams (small idols) from their necks.

Some claim to see God in the south, and some bow their heads towards the west.

Some fools worship idols or proceed to worship the dead.

Being in the grips of false ceremonies, the whole world, has not been able to know God's secrets.

Savayeh P 10

Cont/.....see Lekh 75

